กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย

The Strategies for Buddhist Propagation in Norway of Thai Dhammadutas

พระครูสุธรรมธวัชชัย[1] และ พระครูสิริสุตานุยุต[2]*

Phrakhrusuthamtawatchai[1] and Phrakhrusirisutanuyut[2]*

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย[1,2]

Graduate School, Lamphun Campus, Mahachulalongkornrajavidyalaya University[1,2]

*Corresponding Author Email: watsanpong@gmail.com

Received: 25/04/2022; Revised: 21/07/2022; Accepted: 14/11/2022

DOI: 10.14456/jpv.2022.35

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในนอร์เวย์ และ 3) เพื่อเสนอกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในนอร์เวย์ โดยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและทำการวิเคราะห์ศักยภาพของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในนอร์เวย์ ด้วยระบบ Diamond Model ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ สถานะปัจจัยการเผยแผ่ สถานะอุปสงค์ การเผยแผ่ที่เกี่ยวเนื่องและสนับสนุน ยุทธการ โครงสร้าง สภาพการแข่งขันของวัดและพระธรรมทูตไทย ทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนทำการวิเคราะห์ SWOT ซึ่งมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานรวมทั้งความต้องการพัฒนากลยุทธ์ในอนาคตตามลำดับ จากนั้นจึงเป็นการวิเคราะห์ TOWS Matrix เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางการพัฒนา กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการเผยแผ่วัดและพระธรรมทูตไทยในต่างแดน กรณีกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย ผลจากการวิเคราะห์ที่ถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ พบว่ามีกลยุทธ์ในการพัฒนาทั้งหมด 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) การพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานสากล 2) การพัฒนาวัดและพระธรรมทูตไทย เข้าสู่ระบบฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) การเผยแผ่ประชาสัมพันธ์และการตลาดเชิงรุกด้านพระพุทธศาสนาสู่ต่างแดน 4) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนคนไทยในต่างแดนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของพระพุทธศาสนา วัด ชุมชน พระสงฆ์ หน่วยงานภายในท้องถิ่นต่างแดน นอกจากนี้

หน่วยงานภาครัฐภายในประเทศ เช่น มหาเถรสมาคมหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรส่งเสริมและยกฐานพระธรรมทูตที่ไปประจำในต่างแดน

คำสำคัญ: พระธรรมทูตไทย; ประเทศนอร์เวย์; กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

Abstract

The Objectives of this research were as follows: 1) to study the history and importance of Buddhism propagation, 2) to study the problems and obstacles in the Buddhist propagation in Norway of Thai Dhammadutas, and 3) to propose the strategies for Buddhist propagation in Norway of Thai Dhammadutas, in which was a qualitative research and analyze the potential of Buddhist propagation in Norway of Thai Dhammadutas by using the diamond model system in all 4 aspects, namely the propagation factor status, demand status, propagation related to support, and the strategy, structure, and competitive condition of the temple and Thai Dhammadutas. And analyze the internal and external environment as well as analyze the SWOT in which had problems and obstacles in the operation, including the need to develop future strategies respectively. And then the TOWS matrix was analyzed to lead to a synthesis of Thai Dhammadutas's strategies for developing a strategy for Buddhist propagation in Norway.

The results were showed that guidelines for the development of the propagation of Thai temples and Buddhist monks on abroad, the case of the strategy for Buddhist propagation in Norway of Thai Dhammadutas, the results of the analysis were considered new knowledge. That were found that there as were four development strategies: 1) development to raise the quality of Buddhist propagation into the international standard system; 2) development of Thai temples and Thai Dhammadutas, login to cultural tourism database; 3) proactive public relations and marketing on Buddhism to foreign countries; and 4) promotion of participation of Thai communities on abroad in order to strengthen Buddhism, communities, monks and local agencies on abroad. And in addition, government agencies in the country such as the sangha or the National Office of Buddhism had should promote and raise the base of Thai Dhammadutas.

Keywords: Thai Dhammadutas; Norway; The Strategies for Buddhist Propagation

1. บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือเป็นภารกิจของพระภิกษุสงฆ์ นับแต่ครั้งพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงตรัสแก่เหล่าภิกษุความว่า

> “ดูกรโมฆบุรุษ การกระทำของเธอนั้นไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ เธอบวชในธรรมะวินัยที่เรากล่าวไว้ดีอย่างนี้แล้ว ไฉนจึงไม่สามารถประพฤติพรหมจรรย์ให้บริบูรณ์ บริสุทธิ์ ได้ตลอดชีวิตเล่า ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; วิ.มหา. (ไทย) 1/20/25)

พระพุทธศาสนาฝังรากลึกอยู่ในกลุ่มประเทศในทวีปเอเชีย เนื่องจากเป็นกลุ่มประเทศในพื้นที่ใกล้เคียงกับประเทศอันเป็นต้นกำเนิดของพระพุทธศาสนา คือประเทศอินเดีย กาลเวลาล่วงเลยมาจนถึงปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่างานเผยแผ่พระพุทธศาสนามีมิติเชิงขยายในแถบทวีปเอเชีย โดยมีผลสัมฤทธิ์ที่ดีในระดับหนึ่ง ดังจะเห็นได้ว่าในแถบประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลายๆ ประเทศได้นับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักของชาติ งานเผยแผ่กิจการพระพุทธศาสนาในยุคหลัง เริ่มมีการขยายไปยังกลุ่มประเทศแถบโลกตะวันตก กอปรกับการเดินทางและการติดต่อสื่อสาร มีความสะดวกสบายและรวดเร็วมากขึ้น จึงช่วยให้งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาขยายตัวได้อย่างรวดเร็ว และก้าวกระโดดมากขึ้น

ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่จนถึงทุกวันนี้ คือการเผยแผ่สืบทอดศาสนธรรมของหมู่พุทธสาวกจากรุ่นสู่รุ่น จากดินแดนหนึ่งไปสู่อีกดินแดนหนึ่ง โดยยึดเอาอุดมการณ์ในการเผยแผ่ จากพุทธโอวาท ในคราวส่งพระอรหันตสาวก 60 องค์ ออกเผยแผ่พระธรรมในท้องถิ่นต่างๆ เป็นครั้งแรก ดังใจความว่า

> “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากทุกข์ทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; วิ.ม. (ไทย) 4/32/40)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงกลายเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์มาจนถึงปัจจุบัน และด้วยการดำเนินนโยบายด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญเติบโตไปยังภูมิภาคต่างๆ ของประเทศอินเดียและภูมิภาคใกล้เคียง ตลอดจนเกือบทั่วทั้งทุกภูมิภาคของโลกด้วยเช่นกัน พระพุทธศาสนาได้เข้าสู่ดินแดนสุวรรณภูมิหรือประเทศไทยในปัจจุบัน สมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชที่ได้ส่งพระโสณะและพระอุตตระเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทในประเทศไทย (พระรักษ์พล กุลวฒโน, 2557: 45) ซึ่งเป็น 1 ในคณะพระธรรมทูต 9 สาย ไปเผยแผ่กลุ่มประเทศต่างๆ ใกล้เคียงในยุคสมัยนั้น และไทยได้รับเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ตั้งแต่สมัยกรุง

สุโขทัย ได้มีการส่งพระสงฆ์ไทยไปศึกษาพระพุทธศาสนานอกราชอาณาจักร พร้อมได้นิมนต์พระภิกษุสงฆ์เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ต่อมาในสมัยอยุทธยาพระเจ้าบรมโกษฐ์ ได้ส่งพระธรรมทูตไปเผยผ่พระพุทธศาสนา ณ เกาะลังกาจนเกิดนิกายสยามวงศ์หรืออุบาลีวงศ์วงค์ขึ้นในประเทศศรีลังกา (พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), 2548: 416) ในช่วง 2-3 ทรรศวรรษที่ผ่านมาชาวตะวันตกก็มีความสนใจในหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เกิดจากความประสงค์ของชาวเอเชียที่ย้ายถิ่นฐานไปยังประเทศต่างๆ ที่ได้นำพระพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาดั้งเดิมของตนไปด้วย การเผยแผ่พระพุทธศาสนาออกไปในหลายๆ พื้นที่ทั่วโลก ทำให้พระพุทธศาสนาเป็นที่รู้จัก และมีผู้ศรัทธาเลื่อมใสเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก และเมื่อมีความมั่นคงในที่ใด ก็เกิดการรวมตัวสร้างวัดหรือสมาคมขึ้น เพื่อเป็นที่บำเพ็ญกุศลและปฏิบัติธรรม คณะสงฆ์ไทยจึงได้กำหนดนโยบายการเผยแผ่ไปต่างประเทศต่างๆ เช่น ประเทศอินเดีย อังกฤษ อเมริกา และประเทศในกลุ่มสแกนดิเนเวีย เป็นต้น ซึ่งแต่ละประเทศก็มีร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ได้เกี่ยวข้องกับทางพระพุทธศาสนาปรากฏอยู่ด้วยอย่างเช่น ชาวไวกิ้ง ที่ได้ปฏิบัติตนตามหลักของพุทธศาสนิกชนได้ดีอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

กลุ่มประเทศในแถบสแกนดิเนเวีย คือกลุ่มประเทศทางยุโรปเหนือ ได้แก่ ประเทศนอร์เวย์ สวีเดน เดนมาร์ก ฟินแลนด์ และไอซ์แลนด์ โดยเฉพาะประเทศนอร์เวย์ ตั้งอยู่บนคาบสมุทรสแกนดิเนเวีย ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของยุโรป มีพื้นที่เปรียบเทียบกับประเทศไทย ได้ประมาณร้อยละ 60 มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นธารน้ำแข็ง ทะเลสาบ หุบเขา ภูเขา และหน้าผาสูงชันที่ปกคลุมด้วยหิมะนับว่าเป็นประเทศที่มีความเป็นธรรมชาติสวยงาม มีประชากรอาศัยอยู่จำนวนประมาณ 4.9 ล้านคน มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ โดยมีรายได้ประชาชาติต่อหัวเฉลี่ยสูงเป็นลำดับต้นๆ ของโลกเหมาะแก่การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ และสวัสดิภาพ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้มีความหลากหลายทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม ทางด้านศาสนาพุทธนับว่าเป็นศาสนาแห่งวิทยาศาสตร์ ซึ่งเหมาะกับจริตของชาวนอร์เวย์อยู่แล้ว ส่งผลให้มีลักษณะสังคมที่เปิดกว้างและให้เสรีภาพทางการแสดงความคิดเห็น ซึ่งถือเป็นรากฐานแก่การให้เสรีภาพในการนับถือศาสนา ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีอิสระในการเลือกศาสนา และส่งผลให้ความสนใจในพระพุทธศาสนาเพิ่มมาก โดยเฉพาะการที่มีชาวไทยอาศัยอยู่เพิ่มขึ้น การเผยแผ่จึงขยายกระจายไปยังทั่วพื้นที่ของอาณาบริเวณของประเทศนอร์เวย์ ได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ซึ่งประเทศนอร์เวย์ มีแผนที่ตั้งของดินแดนโพ้นทะเลสฟาลบาร์ ยานไมเอน เกาะบูเว เกาะปีเตอร์ที่ 1 และ ควีนม็อดแลนด์ เมืองหลวงและเมืองใหญ่สุด คือออสโล มีภาษาราชการ คือนอร์เวย์ ซามี และเคว็น ตลอดจนการปกครอง เป็นลักษณะรัฐเดี่ยว ระบบรัฐสภาราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ เป็นต้น (สารานุกรมเสรีวิกิพีเดีย,ออนไลน์: 2565)

ประเทศนอร์เวย์ มีวัดไทยจำนวน 5 วัด และมีสมาคมชาวพุทธประมาณ 10 สมาคม โดยมีวัดไทยนอร์เวย์ เป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งมีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น

การบรรพชาอุปสมบท การปฏิบัติธรรม การทำบุญประเพณีไทยตามเทศกาลต่างๆ เป็นต้น และยังมีศูนย์รวมกิจกรรมของชาวพุทธในรูปแบบต่างๆ เช่น ศูนย์ปฏิบัติธรรม สมาคมชาวพุทธต่างๆ ที่มีกิจกรรมเหมือนเช่นวัดทั่วไป และเตรียมพร้อมพัฒนาเพื่อยกสถานะให้เป็นวัด ตามระเบียบของมหาเถรสมาคม อย่างเช่น ศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดสันโป่ง ฮกซุ่น นอร์เวย์ ซึ่งก่อตั้งเป็นสมาคมมาตั้งแต่พุทธศักราช 2553 มีพระธรรมทูตอยู่ประจำ เพื่อการเผยแผ่แก่ชาวต่างประเทศและธำรงรักษาความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนคนไทยให้มั่นคง มีกิจกรรมดำเนินการตามบทบาท ของวัดในพระพุทธศาสนา และมุ่งเผยแผ่แก่ชาวต่างประเทศอย่างมีเป้าหมาย และเป็นไปตามนโยบายของคณะสงฆ์ไทย ที่ได้ยึดแนว การเผยแผ่ตามหลักการของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาแต่ครั้งพุทธกาลที่หลากหลายรูปแบบ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเพื่อผลแห่งความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ไทยต่อไป

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในนอร์เวย์” เพื่อให้พระรรมทูตไทยมีการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในนอร์เวย์

3) เพื่อเสนอกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในนอร์เวย์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และทำการวิเคราะห์ศักยภาพของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในนอร์เวย์ ด้วยระบบ Diamond Model ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ สถานะปัจจัยการเผยแผ่ สถานะอุปสงค์ การเผยแผ่ที่เกี่ยวเนื่องและสนับสนุน และยุทธการ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขันของวัดและพระธรรมทูตไทย และทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนทำการวิเคราะห์ SWOT ซึ่งมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานรวมทั้งความต้องการพัฒนากลยุทธ์ในอนาคตตามลำดับ จากนั้นจึงเป็นการวิเคราะห์ TOWS Matrix เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางการพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

งานวิจัยนี้ได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อมุ่งศึกษาและเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลัก ดังนี้ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลัก ได้แก่ 1) พระสังฆาธิการ และพระธรรมทูตต่างประเทศ 2) พุทธศาสนิกชน จำนวน 10 รูป/คน การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลัก ได้แก่ 1) พระสังฆาธิการ และพระธรรมทูตต่างประเทศ 2) พุทธศาสนิกชน และ3) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนากลยุทธ์ หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนา หรือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำนวน 15 รูป/คน

วิธีการเลือกกลุ่มตัวแทน

การคัดเลือกกลุ่มตัวแทนแบบเจาะจง (Purposive Selection) และการคัดเลือกพื้นที่ คือวัดไทยในประเทศนอร์เวย์เป็นจำนวน 5 วัด คือ 1) วัดไทยนอร์เวย์ 2) วัดหลวงพ่อสด นอร์เวย์ 3) วัดพระธรรมกาย นอร์เวย์ 4) วัดพุทธภาส นอร์เวย์ และ5) วัดพุทธชินวงศ์ นอรเวย์ ซึ่งวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลักจากทั้ง 2 กลุ่ม คือ 1) พระสังฆาธิการหรือพระธรรมทูตต่างประเทศ จำนวน 1 รูป 2) พุทธศาสนิกชน จำนวน 1 คน การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มละ 2 รูป/คน/วัด รวมจำนวน 10 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลักจากทั้ง 3 กลุ่ม คือ 1) พระสังฆาธิการหรือพระธรรมทูตต่างประเทศ จำนวน 1 รูป 2) พุทธศาสนิกชน จำนวน 1 คน และ3) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนากลยุทธ์หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนาหรือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำนวน 1 คน การสนทนากลุ่มเฉพาะกลุ่มละ 3 รูป/คน/วัด รวมจำนวน 15 รูป/คน รวมจำนวนวิธีการเลือกกลุ่มตัวแทนทั้งสิ้น 25 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือแบบสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีจำนวนรายข้อของประเด็นคำถาม 5 ส่วน ดังนี้ *ส่วนที่ 1:* ภูมิหลังประวัติข้อมูลสังเขปของกลุ่มตัวแทน *ส่วนที่ 2:* ประเด็นข้อคำถามความเป็นมาและความสำคัญของกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย 2.1) ประสบการณ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในนอร์เวย์ มาได้กี่ปี และประสบความสำเร็จอย่างไร 2.2) สภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในนอร์เวย์ ใช้หลักธรรมใด การนำมาใช้เป็นกลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในนอร์เวย์ *ส่วนที่ 3:* ประเด็นข้อคำถามปัญหาและอุปสรรคด้านใดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 3.1) ประเทศนอร์เวย์มีปัญหาและอุปสรรคด้านใดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 3.2) ประเทศนอร์เวย์ใช้หลักธรรม หรือแนวคิดวิธีการใด ในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ *ส่วนที่ 4:*

ประเด็นข้อคำถามการเสนอกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย 4.1) กระบวนการหรือกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย 4.2) แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย และ*ส่วนที่ 5:* ประเด็นข้อคำถามข้อคิดเห็น/เสนอแนะอื่นๆ

และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) มีจำนวนรายข้อของประเด็นคำถาม 5 ส่วน ดังนี้ *ส่วนที่ 1:* ภูมิหลังประวัติข้อมูลสังเขปของกลุ่มตัวแทน *ส่วนที่ 2:* ประเด็นข้อคำถามศักยภาพการพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย ด้วยระบบเพชร (Diamond Model) ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 2.1) สถานะปัจจัยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ 2.2) สถานะอุปสงค์ของกลยุทธ์การเผยแผ่ของพระธรรมทูตไทย 2.3) สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวเนื่องและสนับสนุนต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของวัดและพระธรรมทูตไทย 2.4) ยุทธการ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขันของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของวัดและพระธรรมทูตไทย *ส่วนที่ 3:* ประเด็นข้อคำถามสถานะอุปสงค์ของกลยุทธ์การเผยแผ่ของพระธรรมทูตไทย ส่วนผสมของอุปสงค์ในการเผยแผ่ของพระธรรมทูตไทย มี 4 ลักษณะคือ 3.1) สถานที่ตั้ง (Place) 3.2) จุดเด่นของการเผยแผ่ (Product) 3.3) คุณค่าของพระธรรมทูตและหลักการทางพระพุทธศาสนา (Price) 3.4) การสนับสนุนและส่งเสริมเข้าถึงความเป็นไทยและพระพุทธศาสนา (Promotion) *ส่วนที่ 4:* ประเด็นข้อคำถามสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวเนื่องและสนับสนุนต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ ของวัดและพระธรรมทูตไทย มีปัจจัย 5 ด้าน คือ 4.1) บทบาทหน้าที่ภาวะผู้นำและการสื่อสาร 4.2) เงื่อนไขตามข้อกฎหมายระหว่างประเทศ 4.3) กลุ่มเป้าหมายของวัดและพระธรรมทูตไทย 4.4) การบริหารและการจัดการองค์กร และ 4.5) จุดเด่นของพิธีกรรม ประเพณี และวัฒนธรรม และ*ส่วนที่ 5:* ประเด็นข้อคำถามยุทธการ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขันของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของวัดและพระธรรมทูตไทย มีนัยออกเป็น 2 ประเด็นคือ 5.1) การบริหารและการจัดการองค์กร 5.2) บทบาทภาวะผู้นำและการสื่อสาร

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดดังนี้ (1) การตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพในทั้ง 3 ชุดเครื่องมือดังนี้ 1) วิธีการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) 2) ใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) และ3) ใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งขั้นตอนวิธีการตรวจสอบดังนี้ (2) สร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ที่สร้างความความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Trustworthiness) ด้วยความเชื่อถือได้ (Credibility) จากการตรวจสอบสามเส้าด้านบุคคลผู้ให้ข้อมูล (Data Triangulation) ตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological

Triangulation) วิเคราะห์ตีความแบบอุปนัย (Analytic Induction) ตรวจสอบความตรงของข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) เพื่อยืนยันข้อสรุปของผู้วิจัย จากข้อมูลของบุคคลภายในชุมชนวัด ทั้ง 5 วัดที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี (Confirm Ability) (3) สร้างข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยในแต่ละด้าน (4) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องและแก้ไขปรับปรุง (5) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เที่ยงตรง ความสมบูรณ์ของเนื้อหา รวมทั้งภาษาที่เหมาะสม (6) ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาให้ความเห็นว่าแบบสัมภาษณ์ แต่ละข้อมีความสอดคล้องที่ต้องการวัดได้จริงหรือไม่ (ค่า IOC) โดยกำหนดความเห็นไว้เป็น 3 ระดับ (กรมวิชาการ. 2549: 59) (7) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่น และมีความสมบูรณ์ไปใช้เก็บข้อมูลจริงตามกระบวนการวิจัยต่อไป (8) สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

มีรายละเอียดดังนี้ *(1) การศึกษาวิเคราะห์เชิงเอกสาร (Documentary Research)* ด้วยกระบวนวิธีการวิจัย (Methodology) โดยการใช้กระบวนการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยที่เกี่ยวข้องในเชิงการศึกษาจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเอกสารขั้นทุติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสสที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนตำราและเอกสาร ด้วยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนทำการสรุปวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการทบทวนวรรณกรรม นิยามศัพท์ ตัวแปร และข้อมูลอื่นๆ ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ *(2) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview)* มีรายละเอียดดังนี้ 1) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของ (SWOT Analysis) ต่อการจัดวางกลยุทธ์ สถานการณ์ ยุทธวิธี และอื่นๆ 2) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยในการสัมภาษณ์เจาะลึกนั้น ได้เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวนรวม 10 รูป/คน ที่ถือเป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) 3) ในส่วนข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยเปรียบเทียบผลที่ได้จากการวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่าน สำหรับข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นในการสัมภาษณ์เจาะลึก ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล ในประเด็นที่มีข้อสงสัยด้วยการถามซ้ำกับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยเปลี่ยนข้อความในคำถามไป เพื่อให้มั่นใจในคำตอบที่ได้รับว่าเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ และ*(3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group)* มีรายละเอียดดังนี้ 1) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของกลยุทธ์ ผ่านการดำเนินการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและสังคมของคนในชุมชนวัดต่างๆ ทั้ง 5 วัด ซึ่งประกอบไปด้วยมโนทัศน์ย่อย ในบริบทประเด็นใน กรอบการสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ (SWOT Analysis) 2) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยในการสัมภาษณ์การ

สนทนากลุ่มนั้น ได้เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวนรวม 15 รูป/คน ที่ถือเป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) 3) ในส่วนข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยเปรียบเทียบผลที่ได้จากการวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์การสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่าน สำหรับข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นในการสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล ในประเด็นที่มีข้อสงสัย ด้วยการถามซ้ำกับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยเปลี่ยนข้อความในคำถามไป เพื่อให้มั่นใจในคำตอบที่ได้รับว่า เป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ และนำข้อมูลทั้งหมดมาดำเนินการด้วยระบบ Diamond Model ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ สถานะปัจจัยการเผยแผ่ สถานะอุปสงค์ การเผยแผ่ที่เกี่ยวเนื่องและสนับสนุน และยุทธการ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขันของวัดและพระธรรมทูตไทย และทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนทำการวิเคราะห์ SWOT ซึ่งมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานรวมทั้งความต้องการพัฒนากลยุทธ์ในอนาคตตามลำดับ จากนั้นจึงเป็นการวิเคราะห์ TOWS Matrix เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางการพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทยต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

มีรายละเอียดดังนี้ *(1) การศึกษาวิเคราะห์เชิงเอกสาร (Documentary Research)* ใช้กระบวนการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ การตีความ และการศึกษาเปรียบเทียบ ตลอดจนการใช้ทักษะการพรรณนา การขยายความ การถอดความ และการแปลความจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนตำราและเอกสาร ด้วยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนมาสู่ขั้นการสรุปเนื้อและความหมายให้ได้ตามกระบวนการที่ต้องการทุกประการ *(2) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview)* ทำการจัดกระทำข้อมูล ให้เป็นหมวดหมู่หรือประเภท (Categorization) ตามมโนทัศน์ ที่ปรากฏอยู่ในวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอในเชิงพรรณนา โดยผลการวิจัยในเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ให้ได้มาซึ่งคำตอบตามประเด็นคือ เพื่อสอบความถูกต้องและเหมาะสมของ (SWOT Analysis) ต่อการจัดวางกลยุทธ์ สถานการณ์ ยุทธวิธี และอื่นๆ *(3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group)* เพื่อให้ได้มาซึ่งความคิดเห็น ความเชื่อ หรือทัศนคติ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของ กลยุทธ์การวิเคราะห์ (SWOT Analysis) จนครบจำนวนที่ต้องการตามกระบวนการศึกษาวิจัยดังกล่าวข้างต้น การวิเคราะห์ใจความ (Textual Analysis) และการวิเคราะห์บริบท (Contextual Analysis) เพื่อทำให้เข้าใจมโนทัศน์ และความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ และใช้การวิเคราะห์แบบสาเหตุและผล การวิเคราะห์บริบทว่าข้อความที่ตัดมาแต่ละช่วง หรือประโยคหรือคำนั้นๆ มีนัยของเรื่องใดเกี่ยวข้องกับปัจจัยใดบ้าง และนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อให้ทราบคุณลักษณะร่วมของกลยุทธ์ผ่านการดำเนินการ

เปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและสังคมของคนในชุมชนวัดทั้ง 5 วัด ตลอดจนการเขียนรายงานข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะไม่ใช้ข้อมูลตัวเลข แต่จะเป็นข้อมูลเชิงพรรณนาที่มี “รายละเอียด” และ “ลึก” และมีการอ้างถึงโดยตรงเกี่ยวกับที่มาของข้อมูลไม่ว่าจะเป็นข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้า หรือข้อมูลทางเอกสารต่างๆ ตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพทุกประการ และนำข้อมูลทั้งหมดมาดำเนินการด้วยระบบ Diamond Model ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ สถานะปัจจัยการเผยแผ่ สถานะอุปสงค์ การเผยแผ่ที่เกี่ยวเนื่องและสนับสนุน และยุทธการ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขันของวัดและพระธรรมทูตไทย และทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนทำการวิเคราะห์ SWOT ซึ่งมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานรวมทั้งความต้องการพัฒนากลยุทธ์ในอนาคตตามลำดับ จากนั้นจึงเป็นการวิเคราะห์ TOWS Matrix เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางการพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย ที่ได้เป็นองค์ความรู้ใหม่ในการวิจัยครั้งนี้ต่อไป

4. ผลการวิจัยและอภิปรายผล

กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย สามารถสรุปอภิปรายผลได้ดังนี้

ความเป็นมาและความสำคัญของกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย การพำนักอาศัยของพระสงฆ์ ณ ประเทศนอร์เวย์ ขั้นพื้นฐานมากกว่า 3 ปีขึ้นไป แต่การเผยแผ่เน้นผ่านสื่อบุคคลที่เป็นคนที่อยู่อาศัยโดยการย้ายถิ่นตามสามี เน้นการสอนภาคปฏิบัติสมาธิ มากกว่าการให้ความรู้เชิงลึกในด้านปรัชญาและพระพุทธศาสนา เพราะเงื่อนไขด้านภาษาและการสื่อสาร จึงทำให้เผยแผ่ได้แค่หลักคำสอนพื้นฐาน สอดคล้องกับแนวคิดของดร.สมชาย เทพแสง และอัจฉริยา เทพแสง (2563: 22-23) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “กลยุทธ์ของผู้นำร่วมสมัย” กล่าวว่า “กลยุทธ์ของภาวะผู้นำแห่งจิตวิญญาณ (Spiritual Leadership) ภาวะผู้นำที่แท้จริงที่ทุกคนใฝ่ฝัน ได้แก่ ภาวะผู้นำแห่งจิตวิญญาณ (Spiritual Leadership) เพราะเป็นภาวะผู้นำที่บุคลากรต่างพร้อมใจที่ทำตาม โดยไม่มีข้อสงสัยบางคนเกิดมาก็สามารถเป็นผู้นำได้ที่เรียกว่า Born To Be เนื่องจากอยู่ในวรรณะหรือชาติตระกูลในระดับสูง แต่บางคนก็ต้องสร้างภาวะผู้นำด้วยตนเอง ภาวะผู้นำประเภทนี้ส่วนใหญ่ จะเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงระดับสากล และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป เช่นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ องค์ดาไลลามะหรือท่านพุทธทาสภิกขุ เป็นต้นโดยเฉพาะองค์ดาไลลามะได้ยกย่องในหลวงของเราว่าพระองค์มีภาวะผู้นำแห่งจิตวิญญาณ กลยุทธ์ที่สำคัญของภาวะผู้นำแห่งจิตวิญญาณ สามารถสรุปเป็น Sport Man Model ดังนี้ ผู้นำต้องมีจิตวิญญาณแห่งการเป็นนักบริหาร เป็นผู้เสียสละทุ่มเทในการทำงาน สามารถหยั่งรู้จิตใจของบุคลากรได้เป็นอย่างดี ทำให้ตอบสนองความต้องการของบุคลากรได้ เป็นผู้หยั่งรู้อนาคตมีวิสัยทัศน์ และมองการณ์ไกลโดยเฉพาะอุปสรรค

และปัญหา สามารถแก้ไขได้อย่างทันท่วงที เป็นผู้แสวงหาโอกาสในการทำงานพัฒนางานอยู่เสมอ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์งานใหม่ สร้างความแตกต่าง และบริหารความเสี่ยง เพื่อให้งานประสบผลสำเร็จผู้นำเป็นต้นแบบ และตัวอย่างของบุคลากร และคนในสังคมทั้งด้านการทำงาน ความประพฤติ และกิริยามารยาท ผู้นำเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับ น่าเชื่อถือและความเลื่อมใส จากบุคลากรสามารถพูดจูงใจโน้มน้าว ให้บุคลากรทำงานอย่างทุ่มเท และบุคลากรสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำต้องยึดหลักของคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณทางวิชาชีพ ยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงาน ทั้งหลักนิติธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วมความเสมอภาค ความเป็นธรรม และมีความยุติธรรมไม่ลำเอียง ไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่าย ผู้นำต้องมุ่งผลสัมฤทธิ และผลสำเร็จของงานเป็นหลักในการทำงานแต่ก็ไม่ละเลยบุคลากร โดยเน้นทั้งงานและคนไปพร้อมกัน ถือหลักแห่งความสมดุล ผู้นำเน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของบุคลากร ทั้งภายในและภายนอกองค์การ เพื่อให้การบริหารงานประสบผลสำเร็จ Sport Man จึงเป็นกลยุทธ์ของภาวะผู้นำแห่งจิตวิญญาณ โดยเฉพาะคุณลักษณะที่สำคัญคือเป็นคนใจกว้าง จริงใจ และจริงจังในการบริหารงาน มีความมุ่งมั่นตั้งใจ และมีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักแพ้รู้จักชนะ และให้อภัยมีความอดทนต่ออุปสรรคและปัญหา สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างชาญฉลาด”

ปัญหาและอุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศโดยภาพรวม พบว่า 1) พระสงฆ์ขาดเอกภาพในบทบาทการเป็นผู้นำอย่างแท้จริง เพราะเงื่อนไขตามข้อกฎหมายระหว่างประเทศ 2) ปัญหาด้านการเงินที่ในบางสถานการณ์ไม่เพียงพอ ในการดำเนินกิจกรรมทางศาสนา และต่อค่าครองชีพ 3) ปัญหาสภาพความเป็นอยู่ สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศและอาหารที่แตกต่างกัน ทำให้ผู้ไปเผยแผ่ไม่สามารถปรับตัวได้ 4) ปัญหาขาดบุคลากรจิตอาสา ทำให้ไม่มีบุคคลกรเพียงพอต่อกิจกรรมที่จัดขึ้น 5) ปัญหาวัดหรือสมาคมชาวพุทธ ขาดความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเรื่องกฎหมายที่เข้าไปเผยแผ่ 6) ปัญหานโยบายการเผยแผ่ ที่ยังมุ่งเน้นไปที่การเผยแผ่ต่อคนไทยที่พำนักในต่างประเทศมากกว่าการเผยแผ่ไปสู่ชาวต่างชาติโดยตรง 7) ปัญหาเรื่องข้อจำกัดในการสื่อสารของผู้เผยแผ่ที่ไม่ทักษะทางด้านภาษาอย่างชัดเจน 8) นโยบายการเผยแผ่ไม่เหมาะสม เช่น เน้นการก่อสร้างวัตถุมากกว่าจิตใจ 9) การทำให้วัด อันเป็นศาสนสถานที่ควรเน้นการเผยแผ่ธรรมะ ต้องปรับเปลี่ยนมาเป็นสถานที่เผยแผ่ด้าน ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีของไทยเป็นหลัก 10) ปัญหาการขาดความเป็นเอกภาพด้านรูปแบบในการเผยแผ่ ไม่มีรูปแบบชัดเจน 11) ปัญหาการถูกกีดกันจากนักวัตถุนิยมที่ยอมรับนับถือศาสนา 12) ปัญหาการแตกความสามัคคีในการวงการพระพุทธศาสนาด้วยกัน อันเป็นเหตุให้เกิดการทะเลาะ การกีดกัน และติเตียนกันเอง 13) ปัญหาความเข้าใจผิด ว่าพระพุทธศาสนาเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ จึงไม่ส่งเสริมให้สั่งสอนพระพุทธศาสนา และ14) ปัญหาสัทธรรมปฏิรูป คือสอนสิ่งที่ไม่ใช่คำสอนของพระพุทธเจ้า ว่าเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า สอดคล้องกับข้อสรุปตามแนวคิดของกฤษติญา มูลศรี (2563: 13) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “การจัดการเชิงกลยุทธ์” ดังนี้

“ผู้นำเชิงกลยุทธ์ คือผู้นำที่มีวิสัยทัศน์มองการณ์ถึงอนาคต วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลกระทบต่อการกำหนดกลยุทธ์ แล้วกำหนดทิศทางองค์กร ผลักดันการนำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ มีองค์ประกอบที่สำคัญประกอบด้วย 1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ หมายถึงความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรแสวงหากลยุทธ์ที่มีลักษณะริเริ่มใหม่สร้างบรรยากาศความร่วมมือพัฒนาปรับปรุงและคิดสิ่งริเริ่มใหม่ ๆ ซึ่งนำไปสู่การค้นพบสิ่งใหม่ที่เกี่ยวกับการสร้างผลผลิตและกระบวนการต่าง ๆ ขององค์กร 2) การสร้างและรักษาทีม หมายถึง การปฏิบัติที่มีการสนับสนุนการทำงานเป็นทีมในการปฏิบัติกิจกรรมโดยรับผิดชอบและใช้ทรัพยากรร่วมกันมีการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีการพบปะพูดคุยประชุมปรึกษาหารือเพื่อแก้ปัญหาหรือป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นและปรับปรุงคุณภาพงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถประสบความสำเร็จในงานและบรรลุเป้าหมายเดียวกัน 3) การจูงใจและพัฒนาบุคลากร หมายถึงการมีกระบวนการพัฒนาความสามารถของบุคลากรโดยคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคลโดยการมอบหมายงานที่สำคัญและให้การสนับสนุนที่เป็นรูปธรรมให้อิสระในการทำงานเชื่อมั่นและเชื่อถือในความสามารถของผู้ปฏิบัติงานให้คำปรึกษาแนะนำฝึกสอน หรือจัดให้มีการอบรมเพิ่มเติมผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องมีบทบาทสำคัญ 3 ประการดังนี้ 1) บทบาทในการกำหนดทิศทางขององค์กร 2) บทบาทในการออกแบบองค์กร) และ3) บทบาทในการปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กร”

ปัญหาที่เกิดจากตัวผู้เผยแผ่ ซึ่งสามารถจำแนกความบกพร่องได้ดังนี้ 1) ผู้เผยแผ่ขาดความรู้และความเข้าใจเรื่องที่สอนอย่างถูกต้องและสอนไปแบบผิดๆ ถูกๆ 2) ผู้เผยแผ่ไม่ตั้งอยู่ในองค์ของพระธรรมกถึก 3) ผู้เผยแผ่มีความรู้เพื่อสอนผู้อื่น แต่ไม่สามารถปฏิบัติตนให้ดำรงใน ศีล สมาธิ ปัญญาอันเป็นหลักศาสนา 4) ขาดเทคนิควิธีการสอนที่ดี 5) ให้กรรมฐานที่ไม่ถูกจริตกับผู้ปฏิบัติหรือให้ไม่ถูกวิธี 6) ขาดความรู้ในนิรุกติศาสตร์ 7) ขาดความรู้และความเข้าใจเรื่องสังคม และเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง 8) มีปลิโพธิกังวลมาก 9) พระสงฆ์ผู้เป็นธรรมทูต ใช้ศาสนาเป็นช่องทางเพื่อหวังประโยชน์ส่วนตนในฆราวาสวิสัย และ10) ความไม่คุ้นเคยในขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งอาจจะเป็นเครื่องกีดขวาง และทำให้ท้อแท้เบื่อระอาในที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2541: 41-44) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “พระธรรมทูตไทยเบิกทางสู่อารยธรรมใหม่” ถึงคุณสมบัติและหน้าที่ของพระธรรมทูต โดยสรุปได้ดังนี้ “1) พระธรรมทูตจะต้องมีความมั่นใจในคุณค่า ความดีงาม ความประเสริฐของ พระพุทธศาสนา 2) พระธรรมทูตจะต้องมีความตั้งมั่นอยู่ในแบบแผนอย่างไม่หวั่นไหว อันหมายถึง ศีล วินัย และข้อวัตรปฏิบัติอันสมควรของสมณะ รวมถึงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทยเรา ประพฤติที่ดีงามอันชวนให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสแก่ผู้ที่พบเห็น 3) พระธรรมทูตมีหน้าที่ “ทำงานเพื่อชุมชนไทย และเพื่อถิ่นที่ไป เพื่อทั้งโลก แต่ไม่ทิ้ง สังคมไทย” หมายถึง งานพระธรรมทูตมีบทบาททั้งในแง่การเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทยในต่างแดนนั้นๆ และการเผยแผ่พุทธธรรมสู่เจ้าถิ่น ที่สำคัญต้องยึดมั่นในอุดมการณ์ของการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่

มวลมนุษย์ ในขณะเดียวกันก็นำเอาความรู้เพื่อกลับมา พัฒนาประเทศไทยด้วยเช่นกัน อนึ่งในหน้าที่ตามบทบาทของการเผยแผ่พุทธธรรมสู่เจ้าถิ่นนั้น แม้จะคล้ายกับว่าเป็นจุดหมายที่แท้จริง แต่ในทางปฏิบัติยังทำกันไม่เท่าไร อาจเรียกว่าเป็นสิ่งอยู่ในอุดมคติ อย่างไรก็ตาม มี ข้อพิจารณาระยะยาวอย่างหนึ่งว่า พระพุทธศาสนาจะประดิษฐานมั่นคงในดินแดนใด จะต้องเป็น พระพุทธศาสนาของสังคมนั้นของคนชาตินั้นต่อไป เพราะฉะนั้นพระพุทธศาสนาจะฝังรากลึกในสังคมใดก็ต่อเมื่อคนในสังคมนั้นได้มาเป็นชาวพุทธ มาบวชเป็นพระ และมาเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมเผยแผ่ พระพุทธศาสนาต่อไป เหมือนอย่างพระพุทธศาสนามาเมืองไทย ตราบใดที่ยังเป็นพระอินเดียอยู่ ตราบนั้นก็ยังเป็นของต่างชาติ ที่ฝังรากลงในประเทศไทยก็เพราะ คนไทยเป็นชาวพุทธ คนไทยบวช พระพุทธศาสนาก็เป็นของคนไทย การเป็นพระธรรมทูตจึงเป็นผู้ทำหน้าที่สื่อนำเอาธรรมไปให้แก่เขา ให้เขารับเอาเป็นของเขาไป”

ปัญหาและอุปสรรคด้านใดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านทักษะภาษาและการสื่อสาร โดยใช้หลักธรรม คือหลักทิศ 6 หลักอิทธิบาท 4 อปริหานิยธรรม หลักอริยสัจ 4 อริยมรรคมีองค์ 8 โพธิปักขิยธรรม ขันธ์ 5 หลักอนุปุพพิกถา 5 หลักสัปปุริสธรรม 7 และหลักสติปัฏฐาน 4 เน้นการปฏิบัติ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวิเวกวราภรณ์ (ประสทธิ์ ฐานวโร) (2555: 2) เรื่อง “บทบาทของพระธรรมทูตที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์” พบว่า “ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับบทบาทของพระธรรมทูตที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในจังหวัดสุรินทร์ด้านปัญหาและอุปสรรคพระธรรมทูตบางรูป ไม่ค่อยมีการสาธิต หรือการยกตัวอย่างเปรียบเทียบ เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจได้มากขึ้น เวลาในการบรรยายน้อยเกินไป ไม่มีช่วงที่เปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้สนทนาสอบถาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในข้อปฏิบัติให้ชัดเจน เพื่อจูงใจให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจมากขึ้น ความจูงใจ โดยขาดการใช้วิธีการสนทนาถามตอบปัญหาจากเรื่องที่ได้บรรยายแล้ว พระธรรมทูตบางรูปยังขาดการใช้วิธีนำเสนอที่ดีเพราะขาดความรู้ทางธรรมะใช้เวลาบรรยายยาวเกินไปทำให้เกิดดึงเครียดแก่ผู้ฟัง”

การเสนอกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย พบว่า จุดแข็ง; 1) แก่นพุทธธรรม มีความเป็นสากล เป็นจริง และสามารถพิสูจน์ได้ 2) พระพุทธศาสนาสามารถให้ความกระจ่างเรื่องจิตใจได้ 3) พระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับว่าเป็น “วิทยาศาสตร์แห่งจิต” เข้ากับอุปนิสัยความเป็นตรรกนิยมของชาวตะวันตก ที่นิยมวิทยาศาสตร์ และ4) ชาวตะวันตกมองว่า พระสงฆ์ในพุทธศาสนาแบบเถรวาทมีความเคร่งครัดในพระธรรมวินัยมากกว่านิกายอื่นๆ จุดอ่อน; 1) พระธรรมทูตขาดความรู้ด้านภาษาท้องถิ่น 2) ขาดทักษะการสื่อสาร 3) ขาดความรู้ด้านวัฒนธรรมและสังคมในท้องถิ่น 4) ความไม่สมบูรณ์ในด้านปริยัติและปฏิบัติ 5) นโยบายการเผยแผ่ขาดความเป็นเอกภาพ 6) มีการแตกความสามัคคีในวงศาสนาด้วยกัน และ7)เกิดสัทธรรมปฏิรูปสอนผิดไปจากหลักพุทธธรรม โอกาส; 1) ชาวตะวันตกมีความสนใจศึกษาเรื่องเกี่ยวกับจิต และการเจริญสติในเชิงพุทธ 2) ประเทศในโลกตะวันตกให้เสรีภาพในการเลือกศาสนา และ 3) ชาวตะวันตกผู้สนใจ

เป็นกลุ่มปัญญาชน ซึ่งจะสามารถเข้าใจในพระธรรมได้ง่ายกว่าเพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่พิสูจน์ได้ อุปสรรค; 1) ขาดเงินทุนสนับสนุน 2) สภาพภูมิอากาศ อาหาร และวัฒนธรรมที่แตกต่าง 3) ขาดบุคลากรในท้องถิ่นที่มีเวลาทำงานจิตอาสา หรือมีความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมาย (ในกรณีจัดตั้งสมาคมชาวพุทธหรือก่อสร้างวัด) และ4) การกีดกันจากคนต่างศาสนา ดังภาพประกอบที่ 2 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของสถานะอุปสงค์ของกลยุทธ์การเผยแผ่ของพระธรรมทูตไทย ส่วนผสมของอุปสงค์ในการเผยแผ่ของพระธรรมทูตไทย ดังนี้

ปัจจัยภายใน	
จุดแข็ง (Strengths)	**จุดอ่อน (Weaknesses)**
S๑ วัดแต่ละแห่ง มีเพียงวัดเดียวในเขตพื้นที่นั้น S๒ กลุ่มเป้าหมายทั้งหมดเป็นคนไทยที่ไปพำนักในต่างแดน S๓ บุคลากร (พระสงฆ์) มีทักษะการเผยแผ่งานพิธีกรรม S๔ ลักษณะวัด เป็นเสมือนบ้านหลังที่สองของคนไทยในต่างแดน S๕ มีการร่วมมือกันภายในชุมชนจัดการก่อตั้งวัดไทยขึ้น S๖ วัดไทย เป็นแหล่งเผยแผ่วัฒนธรรมประเพณี และศิลปะ ในแบบไทย ๆ S๗ การต้อนรับและสร้างความคุ้นเคยระหว่างพระสงฆ์กับเจ้าของประเทศ (ที่เป็นชาวต่างชาติ) S๘ การสร้างกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวิถีชีวิตแบบไทย ๆ ภายในเขตชุมชนรอบ ๆ วัด	W๑ ขาดการบริหารจัดการที่รวมกลุ่ม โดยการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสีย W๒ ไม่มีการแต่งตั้งเจ้าอาวาส และไม่มีกฎกติกาการปกครองที่ชัดเจน W๓ ขาดการประยุกต์ใช้สื่อทันใหม่เพื่อการบริหารจัดการ W๔ บุคลากร (พระ) ไม่สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศได้ W๕ ขาดการจัดทำฐานข้อมูล W๖ ขาดกลยุทธ์ในการส่งเสริมการเผยแผ่ W๗ ขาดการนำวัดเข้าสู่ระบบรายการนำเที่ยวและข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยวของประเทศทุกช่องทางที่ชัดเจน W๘ ไม่มีแผนการเผยแผ่และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน W๙ ไม่มีระบบการสอนออนไลน์ของตนเองในสภาวะวิกฤติการณ์โรคติดต่อ (โควิด-๑๙) W๑๐ วัดไม่มีเว็บไซต์เผยแผ่ข้อมูลของตนเอง W๑๑วัดไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานสากล

ปัจจัยภายนอก	
โอกาส (Opportunities)	**อุปสรรค (Threats)**
O๑ แนวโน้มของกลุ่มผู้ติดตามคนไทยในต่างแดนเพิ่มขึ้น O๒ จำนวนคนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเพิ่มขึ้น O๓ คนไทยส่วนใหญ่กลับมาวัดอย่างต่อเนื่อง O๔ จำนวนคนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมาเที่ยววัดเพิ่มขึ้น O๕ ได้รับการสนับสนุนจากระดับกลุ่มภายในสมาชิกของวัด O๖ ได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มสมาชิกของวัด เช่น จะแนะนำให้คนไทยรายอื่นมาวัด และได้มีการโพสต์ช่วยประชาสัมพันธ์วัดผ่านสื่อออนไลน์	T๑ การสนับสนุนการดำเนินงานทั้งจากรัฐและประเทศนั้น ๆ ยังมีน้อยมากๆ T๒ การใช้ภาษาและการสื่อสาร ที่ขาดผู้ประสานงานประจำวัด T๓ ข้อจำกัดตามเงื่อนไขของกฎหมายทำให้ขาดอิสรภาพ การบริหารจัดการวัด T๔ กลุ่มเป้าหมายถึงระดับหนึ่งจะเริ่มทำให้องค์กรไปต่อไม่ได้

สอดคล้องกับข้อสรุปตามแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2548: 7-12) ได้ให้แนวคิดแก่พระธรรมทูตไว้ว่า “ก่อนที่จะลงมือเผยแผ่ต้องทำการวิเคราะห์อย่างที่นักวางแผนทั้งหลายทำกันก่อน นั่นคือ SWOT Analysis เป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ 4 ด้าน ประกอบด้วย จุดแข็ง (S=Strength) จุดอ่อน (W=Weakness) โอกาส (O=Opportunity) และสิ่งคุกคาม (T=Threat) นอกจากจะวิเคราะห์ สิ่งแวดล้อมรอบตัวแล้ว พระธรรมทูตยังต้องวิเคราะห์ตัวเองในประเด็นทั้งสี่ ด้วยเช่นกัน ดูว่าตนเองมี จุดแข็ง จุดอ่อน เรื่องใด ในการวิเคราะห์นั้นนักเผยแผ่สามารถใช้ทฤษฎี สี่ ส. มาเป็นแนวทางในการเทียบเคียงกับความสามารถของตน โดยพิจารณาว่าข้อใดเป็นจุดแข็ง และข้อใดเป็นจุดอ่อนของตน ทฤษฎีสี่ ส. ได้แก่ 1. สัททัสสนา (แจ่มแจ้ง) คือ สามารถพูดให้คนฟังเข้าใจแจ่มแจ้งเหมือนเห็นกับตา ตัวเอง ดังเช่น เมื่อคนฟังเทศน์ของพระพุทธเจ้าจบลงแต่ละครั้งจะมีผู้ชมในตอนท้ายว่า “อะภิกกันตัง อภิกกันตัง แจ่มแจ้งนัก พระองค์ผู้เจริญ แจ่มแจ้งนัก พระองค์ผู้เจริญ เทศนาของพระองค์นั้น เหมือนกับหงายของที่คฺว่า จุดประทีปในที่มืด บอกทางแก่คนหลงทาง” 2. สมาทปนา (จูงใจ) ปลุกใจให้อยากรับธรรมไปปฏิบัติ การพูดที่ดีต้องทำให้ผู้ฟังเกิด ศรัทธา มีผลในทางเปลี่ยนเจตคติหรือพฤติกรรมของคน การสอนที่ทำให้เกิดศรัทธาเรียกว่าสมาทปนา คือจูงใจให้น้อมรับเอาไปใช้ในชีวิตประจำวัน 3. สมุเตชนา (แกล้วกล้า) บางครั้งผู้ฟังเกิดศรัทธาแต่ไม่นำไปปฏิบัติ โดยอ้างว่า ทำไม่ได้ เช่น รู้ว่าการเลิกเสพสุรานั้นดีแต่ทำได้ยาก คนฟังทำตามไม่ได้เพราะขาดกำลังใจ ผู้พูดต้องให้กำลังใจ ด้วยการยกตัวอย่างผู้ประสบความสำเร็จมาประกอบในการพูด 4. สัมปหังสนา

(ร่าเริง) ฟังผู้พูดแล้วไม่เครียด มีความสุข สนุกในการฟัง ผู้ฟังเกิดความ ปีติในธรรม “ธัมมะระโส สัพพะระสัง ชินาติ รสแห่งธรรมชนะรสทั้งปวง” ฟังธรรมแล้วสบายใจเกิดความสุข”

ข้อคิดเห็น/เสนอแนะอื่นๆ การนั่งเสวนาธรรมเป็นวงกลม นั่งในระดับเดียวกัน พบว่าทำให้ชาวต่างชาติที่เข้ารับการอบรม มีรู้สึกว่าระยะห่างระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาสไม่ห่างกันจนเกินไป เกิดความรู้สึกร่วมกัน เปิดใจในการแสดงความคิดเพิ่มมากขึ้น และมีความกล้าแสดงออก มาขึ้นมากกว่าการนั่งในรูปลักษณะการสอนแบบบรรยาย ความยึดมั่นในตนเองและยึดมั่นในเรื่องความเสมอภาคมาก การยุ่งเรื่องความเป็นส่วนตัวนั้น จึงเป็นสิ่งที่ถูกมองเป็นเรื่องไม่ควรและถือว่าทุกคนต้องดูแลรับผิดชอบชีวิตของตนเอง การครอบครองวัตถุหรือความสำเร็จไม่ได้เป็นหนทางสู่ความสุขหรือการพ้นทุกข์ที่แท้จริง จึงนำไปสู่การตั้งคำถามและค้นหาคำตอบของชีวิตว่า ความสุขคืออะไร ชาวต่างชาติจึงเปิดโอกาสให้แก่ศาสนา หรือแนวความเชื่อแบบใหม่ได้ง่ายถือเป็นสังคมที่ให้อิสระทางความคิด ผู้เผยแผ่ต้องมีความแม่นยำด้านปฏิบัติและปริยัติ และมีความอดทนต่อคำถาม เพราะลักษณะของคนต่างชาตินั้น จะเน้นการตรวจสอบ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล ผู้คน จนยอมรรับก่อนปักใจเชื่อเป็นแนวปัญญานำศรัทธา และการสอนแบบบังคับให้เชื่อโดยใช้ศรัทธานา จะได้ผลตอบสนองน้อยกว่าการให้อิสระในการพิจารณาโดยแยบคายด้วยเหตุผลของตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของวศิน อินทสระ (2545: 65) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ พุทธวิธีในการสอนว่า “พุทธวิธีในการสอน หมายถึงวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธบริษัทด้วยพุทธวิธีหลายอย่าง เพื่อให้เหมาะสมแก่ผู้ฟังเพื่อประโยชน์มากที่สุด เมื่อจบการสอนโดยวิธีมีจุดมุ่งหมายในการสอน 3 ประการ คือ (1) เพื่อให้ผู้ฟังรู้จริงเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น (2) เพื่อให้ผู้ฟังตรองตามแล้วเห็นจริงได้ทรงแสดงธรรม อย่างมีเหตุผลที่ผู้ฟังพอตรองตามให้เห็นด้วยตนเอง (3) เพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควร ทรงแสดงธรรม มีคุณเป็นอัศจรรย์สามารถยังผู้ฟังปฏิบัติตามให้ได้รับผล ตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตน”

ศักยภาพการพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย ในประเด็นสถานะปัจจัยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ ถือได้ว่ายังมีศักยภาพที่ค่อนข้างต่ำหรือน้อยที่สุดในการดำเนินงาน และในประเด็นยุทธการ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขันของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ ของวัดและพระธรรมทูตไทย ถือได้ว่ายังมีศักยภาพที่ค่อนข้างต่ำหรือน้อยที่สุดในการดำเนินงาน สอดคล้องกับแนวคิดของพิเชษฐ์ วงศ์เกียรติ์ขจร (2553: 152) ได้กล่าวไว้ว่า “กลยุทธ์ หมายถึงการกำหนดเป้าหมาย เพื่อที่จะนำยุทธศาสตร์ที่กำหนด ไปสู่การปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย ซึ่งประกอบไปด้วย การกำหนดแนวทาง ปฏิบัติ โดยรู้จักข้อจำกัดและความแตกต่าง ระหว่างกิจกรรมต่างๆ ที่กระทำลงไปนั้น ให้บรรลุ เป้าหมายหลักและเป้าหมายรอง โดยกำหนดนโยบายและการวางแผน กำหนดโครงการและโครงงาน และหน่วยวิเคราะห์ การประเมินการวัด และขั้นตอนปฏิบัติที่เรียกว่า กลยุทธ์ เพื่อความสำเร็จอย่างมี ประสิทธิภาพ” สรุปได้ภาพประกอบที่ 3: การวิเคราะห์ศักยภาพในการแข่งขันตามระบบเพชร

ยุทธการ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขัน
(+) แหล่งศึกษาเรียนรู้ปรัชญาพระพุทธศาสนามีชุมชนอยู่ใกล้วัด
(+) การสร้างกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวิถีชีวิตของชุมชนแบบไทย ๆ
(-) ขาดการประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ข้อมูลทางสื่ออินเตอร์เน็ตและสื่ออื่น ๆ อย่างทั่วถึง
(-) ขาดการนำเสนอ วัดเข้าสู่ระบบรายการนำเที่ยว และข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชัดเจน
(-) ไม่มีแผนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน
(-) ขาดกลยุทธ์ในการส่งเสริมการเผยแผ่วัดและตัวพระธรรมทูตไทย
สถานะของปัจจัยการผลิต
(-) ผู้เผยแผ่นั้น มีสถานะภาพการเป็นพระสงฆ์และมีทักษะความชำนาญเฉพาะด้านที่เป็นการใช้ภาษาและการสื่อสารในภาษาไทย
(-) วัดและพระธรรมทูตไทยไม่ได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานที่มีทักษะด้านภาษาและการสื่อสารได้อย่างชัดเจน
(-) ไม่มีกฎกติกาการทำงานที่ชัดเจนหรือเป็นระเบียบแบบแผนจากระดับองค์กรสงฆ์
(-) ขาดการผลิตพระสงฆ์ที่ดีและมีคุณภาพออกสู่การเผยแผ่ที่ได้ตามมาตรฐานสากล
(-) ไม่มีความเก่งและเชี่ยวชาญชำนาญในด้านของภาษาและการสื่อสาร
(-) ทำได้แค่เพียงแก้ไขปัญหาฌพาะหน้าไปวันๆ หรือทำงานแบบลูบหน้าปะจมูก
(-) ได้รับรู้และรับทราบในระบบการเงินและบัญชีของทางวัดผ่านในรูปแบบสมาคมการจัดตั้งวัดเท่านั้น
(-) ไม่มีลักษณะที่มั่นคง เพราะด้วยกฎและระเบียบจากคณะสงฆ์ที่ปิดกั้นมากเกินไป
(-) ควรปรับปรุงและเพื่อเติมกฎและระเบียบใหม่ที่จะเอื้อประโยชน์ให้พระรุ่นใหม่ที่มีความรู้และความสามารถเข้ามาทำงานด้านการเผยแผ่
สถานะของปัจจัยการผลิต
(+) แหล่งศึกษาเรียนรู้ทางด้านพุทธศาสนามีแค่ภายในเขตชุมชนที่ใกล้วัดไทยเท่านั้น
(+) คุณค่าทางด้านนามธรรมและจิตวิญญาณไม่สามารถตีเป็นมูลค่าและราคาได้
(+) การส่งเสริมหรือการสร้างกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวิถีชีวิตแบบไทย ๆ ของชุมชนที่ใกล้วัดไทย จะมีความได้เปรียบมากกว่า
(-) ขาดการส่งเสริมช่องทางการขยายเครือวัดไทยผ่านรายการนำเที่ยวในช่องทางสื่อของประเทศนั้น ๆ
(-) ขาดข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยวของวัดไทยควรได้รับการจัดทำเป็นภาษาอังกฤษ และภาษาท้องถิ่นนั้น ๆ
(-) ขาดการรับรองมาตรฐานของวัดและพระธรรมทูตไทย ควรมีมาตรฐานกลางเพื่อจะได้เป็นที่ยอมรับจากชาวต่างชาติ
อุตสาหกรรมสนับสนุนและเกี่ยวเนื่อง
(+) แนวโน้มการเผยแผ่ที่เข้าถึงได้ในกลุ่มจำนวนของชาวต่างชาติที่มีภรรยาเป็นคนไทย
(-) แนวโน้มการเผยแผ่ที่เข้าถึงได้ในกลุ่มจำนวนของชาวต่างชาติแบบจร พบได้น้อยที่สุด
(-) แนวโน้มการเผยแผ่ที่เข้าถึงได้ในกลุ่มจำนวนของชาวต่างชาติลักษณะของกลุ่มชาวต่างชาติอื่น ๆ ส่วนใหญ่พบว่าแทบจะกลับมาน้อยมาก
(-) การได้ความช่วยเหลือจากภาครัฐ ในกรณีที่ได้รับการจัดตั้งเป็นองค์กรที่สมบูรณ์แบบ
(+) การได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มคนไทยที่พำนักในชุมชนใกล้เคียงวัด
(+) การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน จะเน้นไปในรูปแบบการเผยแผ่เชิงประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม และกิจกรรม ที่มีการสอดแทรกเรื่องพระพุทธศาสนาลงไป

สถานะอุปสงค์ของกลยุทธ์การเผยแผ่ของพระธรรมทูตไทย ส่วนผสมของอุปสงค์ในการเผยแผ่ของพระธรรมทูตไทยของประเด็นทั้ง 4 ด้านพบว่า ในประเด็นด้านสถานที่ตั้ง (Place) มีความแตกต่างกันไปตามพื้นที่ แต่มีศักยภาพในระดับปานกลาง เพราะติดเงื่อนไขภายใต้กฎหมายของประเทศนั้น ๆ ด้านจุดเด่นของการเผยแผ่ (Product) มีความเหมือนกันในทุกพื้นที่ แต่มีศักยภาพในระดับค่อนข้างต่ำ/น้อย เพราะติดเงื่อนไขด้านภาษาและการสื่อสารของผู้เผยแผ่ที่เป็นขีดจำกัด ด้านคุณค่าของพระธรรมทูตและหลักการทางพระพุทธศาสนา (Price) มีความเหมือนกันในทุกพื้นที่ แต่มีศักยภาพในระดับค่อนข้างต่ำ/น้อย เพราะติดเงื่อนไขด้านภาษาและการสื่อสารของผู้เผยแผ่ที่เป็นขีดจำกัด และด้านการสนับสนุนและส่งเสริมเข้าถึงความเป็นไทยและพระพุทธศาสนา (Promotion) มีความเหมือนกันในทุกพื้นที่ แต่มีศักยภาพในระดับค่อนข้างต่ำ/น้อย เพราะติดเงื่อนไขด้านภาษาและการสื่อสารของผู้เผยแผ่ที่เป็นขีดจำกัด จึงทำให้ไม่สามารถให้คำอธิบายเชิงลึกเข้าถึงแก่นธรรมะได้เป็นการเน้นในวิถี ประเพณี และวัฒนธรรมแบบไทยๆ เท่านั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุเทพ วุวฑฺฒโน (เหลาทอง) (2561: ก-ข) ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยสายต่างประเทศ” พบว่า “กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศให้เผยแผ่ให้เป็นไปตามหลักประโยชน์ 3 อันได้แก่ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ คือประโยชน์ในชาตินี้ สัมปรายิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในชาติหน้า ปรมัตถประโยชน์ ประโยชน์อย่างยิ่งเพื่อให้พุทธศาสนิกชนในต่างประเทศได้รับรู้ถึงแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ กลยุทธ์ระดับหน่วยงาน กลยุทธ์ระดับบุคคล”

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวเนื่องและสนับสนุนต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของวัดและพระธรรมทูตไทย มีปัจจัย 5 ด้าน คือบทบาทหน้าที่ภาวะผู้นำและการสื่อสาร เงื่อนไขตามข้อกฎหมายระหว่างประเทศ กลุ่มเป้าหมายของวัดและพระธรรมทูตไทย การบริหารและการจัดการองค์กร และจุดเด่นของพิธีกรรม ประเพณี และวัฒนธรรม มีศักยภาพในระดับค่อนข้างต่ำและต่ำในการไปปฏิบัติศาสนกิจการเผยแผ่ที่สมบูรณ์แบบได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระไพโรจน์ อตุโล (สมหมาย) (2556: ก-ข) ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)” ผลการวิจัยพบว่า “พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้มีการปฏิบัติตนเป็นต้นแบบในการปฏิบัติธรรม ด้วยการบวชจริง เรียนจริง ปฏิบัติจริง และสอนให้พุทธบริษัทได้ปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง และเป็นต้นแบบในการศึกษา มีการศึกษาทางคดีโลกและคดีทางธรรมมีความอุตสาหะอดทน ศึกษาค้นคว้าหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาอย่างลุ่มลึก แล้วออกมาเผยแผ่ให้พุทธบริษัทศึกษา เรียนรู้ประพฤติปฏิบัติ และมีการเผยแผ่ด้วยเทคนิควิธีการ, สื่อ, เอกสารและสิ่งพิมพ์ที่หลากหลาย เช่น ทางวิทยุกระจายเสียง และโทรทัศน์, ใช้สื่อศิลปะ, สร้างโรงมหรสพทางวิญญาณ เป็นต้น ผลกระทบด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) มีต่อสังคมไทยหลายด้าน คือ (1) ผลกระทบการส่งเสริมพระพุทธศาสนา อาทิเช่น ด้านศาสนบุคคลด้าน

ศาสนธรรม ด้านศาสนวัตถุ ด้านศาสนพิธี (2) ผลกระทบด้านการศึกษาโดยรณรงค์ให้นำหลักคุณธรรม ศีลธรรม หลักจริยธรรมกลับเข้าสู่สถาบันการศึกษาให้ได้เรียนรู้ประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจัง (3) ผลกระทบด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม การสร้างถาวรวัตถุให้กลมกลืนกับธรรมชาติ การอนุรักษ์ต้นไม้สัตว์ป่าทุกชนิดในสวนโมกข์พลารามและกำหนดให้ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมต้องให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วย”

ยุทธการ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขันของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของวัดและ พระธรรมทูตไทย มีนัยออกเป็น 2 ประเด็นคือ การบริหารและการจัดการองค์กรที่มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกันบทบาทภาวะผู้นำและการสื่อสาร โดยมีศักยภาพในระดับค่อนข้างต่ำและต่ำ ในการปฏิบัติศาสนกิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ที่สมบูรณ์แบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของทรงวิทย์ แก้วศรี (2550: ก-ข) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า” พบว่า หลักการบริหารสมัยใหม่ตามรูปแบบการบริหารเชิงยุทธวิธีนั้น สอดคล้องกับวิธีการของพระพุทธเจ้าที่ใช้มาก่อนแล้วทั้งสิ้น ได้วิเคราะห์สภาพแวดล้อมสมัยพุทธกาลโดยการใช้ SWOT Analysis เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรค ของการเผยแผ่ศาสนาในสมัยพุทธกาล โดยแบ่งกลุ่มสภาพแวดล้อมออกเป็น 3 กลุ่มคือ สภาพแวดล้อมทางศาสนา สภาพแวดล้อมทางการเมืองการปกครอง และสภาพแวดล้อมทางสังคม เพื่อพิจารณาเทียบกับกาวิเคราะห์กลยุทธ์ที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ การศึกษาชิ้นนี้ให้ความสำคัญกับทักษะความสามารถของผู้นำเป็นสำคัญ โดยผลการวิจัยพบว่างานประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้านั้น สามารถนำหัวข้อธรรมมาใช้เป็นหลักควบคู่ไปในแต่ละขั้นตอนของการคิดและดำเนินงานได้อย่างกลมกลืน” ซึ่งสามารถสรุปได้จากภาพประกอบที่ 4: การวิเคราะห์การจัดทำกลยุทธ์และทางเลือกของ (ปัจจัยภายในและภายนอก)

ปัจจัยภายใน	**จุดแข็ง (Strengths)**	**จุดอ่อน (Weaknesses)**
	S๑ วัดแต่ละแห่ง มีเพียงวัดเดียวในเขตพื้นที่นั้น ๆ S๒ กลุ่มเป้าหมายทั้งหมดเป็นคนไทยที่ไปพำนักในต่างแดน S๓ บุคลากร (พระสงฆ์) มีทักษะการเผยแผ่งานพิธีกรรม S๔ ลักษณะวัด เป็นเสมือนบ้านหลังที่สองของคนไทยในต่างแดน S๕ มีการร่วมมือกันภายในชุมชนจัดการก่อตั้งวัดไทยขึ้น S๖ วัดไทย เป็นแหล่งเผยแผ่วัฒนธรรม ประเพณี และศิลปะ ในแบบไทย ๆ S๗ การต้อนรับและสร้างความคุ้นเคยระหว่างพระสงฆ์กับเจ้าของประเทศ (ที่เป็นชาวต่างชาติ) S๘ การสร้างกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวิถีชีวิตแบบไทย ๆ ภายในเขตชุมชนรอบ ๆ วัด	W๑ ขาดการบริหารจัดการที่รวมกลุ่ม โดยการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วยเสีย W๒ ไม่มีการแต่งตั้งเจ้าอาวาส และไม่มีกฎกติกาการปกครองที่ชัดเจน W๓ ขาดการประยุกต์ใช้สื่อทันใหม่เพื่อการบริหารจัดการ W๔ บุคลากร (พระ) ไม่สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศได้ W๕ ขาดการจัดทำฐานข้อมูล W๖ ขาดกลยุทธ์ในการส่งเสริมการเผยแผ่ W๗ ขาดการนำวัดเข้าสู่ระบบรายการนำเที่ยวและข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยวของประเทศทุกช่องทางที่ชัดเจน W๘ ไม่มีแผนการเผยแผ่และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน W๙ ไม่มีระบบการสอนออนไลน์ของตนเองในสภาวะวิกฤติการณ์โรคติดต่อ (โควิด-๑๙) W๑๐ วัดไม่มีเว็บไซต์เผยแผ่ข้อมูลของตนเอง W๑๑วัดไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานสากล

ปัจจัยภายนอก	**โอกาส (Opportunities)** O๑ แนวโน้มของกลุ่มผู้ติดตามคนไทยในต่างแดนเพิ่มขึ้น O๒ จำนวนคนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเพิ่มขึ้น O๓ คนไทยส่วนใหญ่กลับมาวัดอย่างต่อเนื่อง O๔ จำนวนคนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมาเที่ยววัดเพิ่มขึ้น O๕ ได้รับการสนับสนุนจากระดับกลุ่มภายในสมาชิกของวัด O๖ ได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มสมาชิกของวัด เช่น จะแนะนำให้คนไทยรายอื่นมาวัด และได้มีการโพสต์ช่วยประชาสัมพันธ์วัดผ่านสื่อออนไลน์	**อุปสรรค (Threats)** T๑ การสนับสนุนการดำเนินงานทั้งจากรัฐและประเทศนั้น ๆ ยังมีน้อยมากๆ T๒ การใช้ภาษาและการสื่อสาร ที่ขาดผู้ประสานงานประจำวัด T๓ ข้อจำกัดตามเงื่อนไขของกฎหมายทำให้ขาดอิสรภาพ การบริหารจัดการวัด T๔ กลุ่มเป้าหมายถึงระดับหนึ่งจะเริ่มทำให้องค์กรไปต่อไม่ได้

ปัจจัยภายใน / ปัจจัยภายนอก	กลยุทธ์ (SO)	กลยุทธ์ (WO)
	S๑ + O๑	W๑ + O๑
	S๒ + O๒	W๒ + O๒
	S๓ + O๓	W๓ + O๓
	S๔ + O๔	W๔ + O๔
	S๕ + O๕	W๕ + O๕
	S๖ + O๖	W๖ + O๖
	S๗ + O๑	W๗ + O๑
	S๘ + O๒	W๘ + O๒
		W๙ + O๓
		W๑๐ + O๔
		W๑๑ + O๕
	กลยุทธ์ (ST)	**กลยุทธ์ (WT)**
	S๑ + T๑	W๑ + T๑
	S๒ + T๒	W๒ + T๒
	S๓ + T๓	W๓ + T๓
	S๔ + T๔	W๔ + T๔
	S๕ + T๑	W๕ + T๑
	S๖ + T๒	W๖ + T๒
	S๗ + T๓	W๗ + T๓
	S๘ + T๔	W๘ + T๔
		W๙ + T๑
		W๑๐ + T๒
		W๑๑ + T๓

องค์ความรู้จากการวิจัย โดยการวิเคราะห์การจัดทำกลยุทธ์และทางเลือกโดยใช้ TOWS Matrix ทำให้ได้ข้อค้นพบข้อสรุปในครั้งนี้ที่สามารถจะนำเสนอเป็นกลยุทธ์ได้ดังนี้ ดังภาพประกอบที่ 5: องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ปัจจัยภายใน (Internal Factors) / ปัจจัยภายนอก (External Factors)	จุดแข็ง (Strengths) S๑ S๒ S๓ S๔ S๕ S๖ S๗ S๘	จุดอ่อน (Weaknesses) W๑ W๒ W๓ W๔ W๕ W๖ W๗ W๘ W๙ W๑๐ W๑๑
โอกาส (Opportunities) O๑ O๒ O๓ O๔ O๕ O๖	กลยุทธ์ (SO) S๑ + O๑ / S๒ + O๒ / S๓ + O๓ S๔ + O๔ / S๕ + O๕ / S๖ + O๖ S๗ + O๑ / S๘ + O๒	กลยุทธ์ (WO) W๑ + O๑ / W๒ + O๒ / W๓ + O๓ W๔ + O๔ / W๕ + O๕ / W๖ + O๖ W๗ + O๑ / W๘ + O๒ / W๙ + O๓ W๑๐ + O๔ / W๑๑ + O๕
อุปสรรค (Threats) T๑ T๒ T๓ T๔	กลยุทธ์ (ST) S๑ + T๑ / S๒ + T๒ / S๓ + T๓ S๔ + T๔ / S๕ + T๑ / S๖ + T๒ S๗ + T๓ / S๘ + T๔	กลยุทธ์ (WT) W๑ + T๑ / W๒ + T๒ / W๓ + T๓ W๔ + T๔ / W๕ + T๑ / W๖ + T๒ W๗ + T๓ / W๘ + T๔ / W๙ + T๑ W๑๐ + T๒ / W๑๑ + T๓

5. สรุป

แนวทางการพัฒนาการเผยแผ่วัดและพระธรรมทูตไทยในต่างแดน กรณีกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย ผลจากการวิเคราะห์พบว่า มีกลยุทธ์ในการพัฒนาทั้งหมด 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) การพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานสากล 2) การพัฒนาวัดและพระธรรมทูตไทย เข้าสู่ระบบฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) การเผยแผ่ประชาสัมพันธ์และการตลาดเชิงรุกด้านพระพุทธศานาสู่ต่างแดน และ 4) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนคนไทยในต่างแดนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของพระพุทธศาสนา วัด ชุมชน พระสงฆ์ และหน่วยงานภายในท้องถิ่นต่างแดน นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐภายในประเทศ เช่น มหาเถรสมาคมหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรส่งเสริมและ

ยกฐานพระธรรมทูตที่ไปประจำในต่างแดน ให้เป็นเสมือนพระธรรมทูตเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยให้มากยิ่งขึ้น โดยเชื่อมโยงระหว่างแหล่งการท่องเที่ยว และกลุ่มของชุมชนพุทธศาสนิกชนไทยในต่างแดน หรือสร้างเส้นทางเครือข่ายวัฒนธรรมของวัดและพระธรรมทูตไทยในต่างแดน เพื่อดึงดูดความสนใจของคนทั้งชาวไทยและต่างประเทศต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1-3 ได้นำไปสู่การสังเคราะห์แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย ทั้งนี้แบ่งข้อเสนอแนะออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1.1) หน่วยงานภาครัฐ ควรเป็นสื่อกลางเพื่อนำผลจากการศึกษาวิจัยนี้ นำไปปรับประยุกต์ใช้ในการสร้างความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน เช่น มหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยวและการกีฬา สำนักงานพัฒนาชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง เป็นต้น ในการส่งเสริม สนับสนุน และจัดการฝึกอบรมที่มีคุณภาพและนำไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ไขสภาพปัญหาของพระธรรมทูตในต่างแดนได้เป็นรูปธรรมที่แท้จริง ตลอดจนการจัดสรรงบประมาณในการลงทุนในสื่อการจัดการเรียนการสอน หรือสื่อเพื่อการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถและศักยภาพในการเผยแผ่พระพุทธศานาของพระธรรมทูต ที่จะต้องเตรียมความพร้อมเพื่อไปประกอบศาสนกิจในต่างประเทศ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพและทักษะการทำงานเชิงรุก ภาษาและการสื่อสารในระดับดีมาก ให้แก่บุคลากร (พระธรรมทูต) ที่จะต้องไปทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างชัดเจน 1.2) ควรส่งเสริมให้พระธรรมทูตที่จะต้องไปประจำในต่างประเทศ ได้มีความรู้และความเข้าใจในการเข้าถึงช่องทางการสื่อสาร การจัดส่ง และการเผยแพร่ข้อมูลของวัดไทย และพระสงฆ์ไทย ไปยังช่องทางสื่อต่างๆ ของช่องทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มากยิ่งขึ้น โดยเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับวัดและพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศ และกลุ่มของชุมชนพุทธศาสนิกชนไทยในต่างประเทศ และสร้างเส้นทางเชื่อมโยงการสื่อสารเชิงวัฒนธรรมของวัดและพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศ เพื่อดึงดูดความสนใจของคนทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

2) ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ หน่วยงาน องค์กร สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรได้เล็งเห็นถึงสภาพของปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนจุดอ่อนและโอกาส ของการเผยแผ่กิจการงานพระพุทธศาสนา และคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศ เพื่อ

นำไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อให้กิจการพระพุทธศานาของประเทศไทยมีความเทียบเท่าและได้มาตรฐานสากลต่อไป

3) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการวิจัยเชิงสำรวจของวัดและพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศให้กว้างขวาง และลุ่มลึกมากขึ้น เพื่อศึกษาถึงปัจจัยความเชื่อมโยงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และบริบททูตเชิงวัฒนธรรมของพระธรรมทูต ในมิติต่างๆ เพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาและสาเหตุของปัจจัยความสัมพันธ์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อบุคคลในฐานะพระธรรมทูตต่อไป

7. เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2549). *ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index : IOC).* กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

กฤษติญา มูลศรี. (2563). *การจัดการเชิงกลยุทธ์.* เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

ทรงวิทย์ แก้วศรี. (2550). *การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2548). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา.* พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2541). พุทธวิธีในการสอน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.

พระครูวิเวกวราภรณ์ (ประสทธิ์ ฐานวโร). (2555). *บทบาทของพระธรรมทูตที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์.* พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, การจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). *การเผยแผ่เชิงรุก.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุเทพ สุวฑฺฒโน (เหลาทอง). (2561). *กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ.* ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระไพโรจน์ อตุโล (สมหมาย). (2556). *วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระรักษ์พล กุลวฒโน. (2557). *พระกรรมฐานกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: หจก. นารายณ์ อิมเมจ แอนด์ พริ้นท์.

พิเชษฐ์ วงศ์เกียรติ์ขจร. (2553). *ผู้นำการบริหารยุคใหม่*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วศิน อินทสระ. (2545). *พุทธวิธีในการสอน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา.

สมชาย เทพแสง และอัจฉริยา เทพแสง. (2563). *กลยุทธของผู้นำร่วมสมัย*. กรุงเทพมหานคร: Jessada Konkaew.

สารานุกรมเสรีวิกิพีเดีย. *แผนที่ประเทศนอร์เวย์*. เข้าถึงได้จาก https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%9B%E0 สืบค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2565.